

Miben különbözik Bornemissza Gergely és a Nemecek Ernő? – avagy épülhet-e a segítőkészre siker Magyarországon?

Szepesi Balázs, 2020. július

Egy amerikai kutatás szerint segítőkész emberek aránya két csoportban magasabb az átlagosnál: a kiemelkedően sikertelen és a kiemelkedően sikeres emberek között. Mit kezdünk ezzel itt, Magyarországon?

Megfontoltan adni

Adam Grant [kutatásai szerint](#) a legkevésbé termelékeny kaliforniai mérnökök, a rosszul teljesítő belgiumi orvostan-hallgatók és a legrosszabb árbevételt produkáló Észak-karolinai értékesítők között jóval több a segítőkész ember, mint az olyan, aki elsősorban magára figyel. Ők a balekok. Azonban ha megnézzük ugyanazekeben a csoportokban, hogy kik a legjobban teljesítők, ugyancsak a segítőkészek aránya a legmagasabb. Ők a hősök.

Nemecek Ernő a Pál utcai Fiúk című filmben (1969) és Bornemissza Gergely az Egri Csillagokban (1968)

Két tanulsága van ennek az eredménynek. Az egyik az, hogy a siker és az önzőség nem járnak együtt. A másik az, hogy jó embernek lenni kockázatos. Gárdonyi Bornemissza Gergője másokért küzdi végig az életét. Törökverő dicsőség, várkapitányság, két királyi birtok, bolgod család a jutalma. Nemecek Ernő, a grund hőse azonban meghal a többiekért. Ha a véletlen dönti el, hogy hős vagy balek lesz valaki, akkor jobb az óvatosság. Ha lehet valahogy okosnak lenni a segítőkészséggel, akkor már nyugodtabban lehet nagylelkű az ember.

Az Összkép a magyar társadalom és gazdaság működéséről szóló elemzések magazinja. [Iratkozz fel hírlevelünkre, kövess minket](#), ha szeretnéd mélyebben megérteni, hogyan működik Magyarország.

A nagyvonalúság sikeréről szóló amerikai sikerkönyv szerzője feloldja ezt a dilemmát. Receptet kínál arra, hogyan lehet bölcsen önzetlennek lenni. A Reb Rebele-vel közösen írt, a [Harvard Business Reviewban megjelent cikkükben](#) felállítanak egy nagylelkűségi skálát, ebben megkülönböztetik a segítőkészség megfontolt és önfeláldozó fajtáját.

A nagylelkűség skála – Te milyenek látod magad?

- Akik kihasználnak másokat* - Minden interakcióban saját érdekeik érvényesítésének lehetőségét látják. Elveszik, amit tudnak, ha nem véded meg magad. Arról ismerhetőek fel, hogy úgy viselkednek, mint aki megérdemli a segítségedet.
- Akik igazodnak* - Figyelnek a szívességek egyenlegére. Tudnak adni, de elvárják a viszonzást. Ez egy esetfüggő, védekező magatartás – kevésbé lehet jól járni vele, de ez a viselkedés segít kezelni azokat, akik kihasználnak másokat.
- Akik megfontoltan adnak* – nagylelkűek, de ismerik a korlátaikat. Ahelyett, hogy mindig igent mondanának, amikor a segítségüket kérik, keresik a segítség nagy hatású, kis költségű formáit, így nagyvonalúságuk fenntartható.
- Akik önfeláldozóan adnak* – nagyra tartanak másokat, de lebecsülik magukat. Alig állítanak fel határokat, ami különösen sérülékennyé teszi őket azokkal szemben, akik elvesznek. Saját igényeikről megfeledkezve kimerítik magukat és végül segíteni is keveset tudnak.

Forrás: Adam Grant, Reb Rebele (2017) [Beat Generosity Burnout](#) - Harvard Business Review

Aki feláldozza magát másokért, azt kihasználják, és hamar kiég. Érdemes megfontoltan bánni a nagylelkűséggel, figyelni arra, hogyan, mikor és kinek segít az ember.

- Nem csak az a fontos, mire van szüksége a másoknak, hanem az is, hogyan esik a segítség annak, aki adja. Sokféle módon támogathatjuk gyerekünket, társunkat egy adott helyzetben. Megcsinálhatjuk helyette. Felajánlhatjuk az időnket, hogy lássunk neki együtt. Adhatunk egy

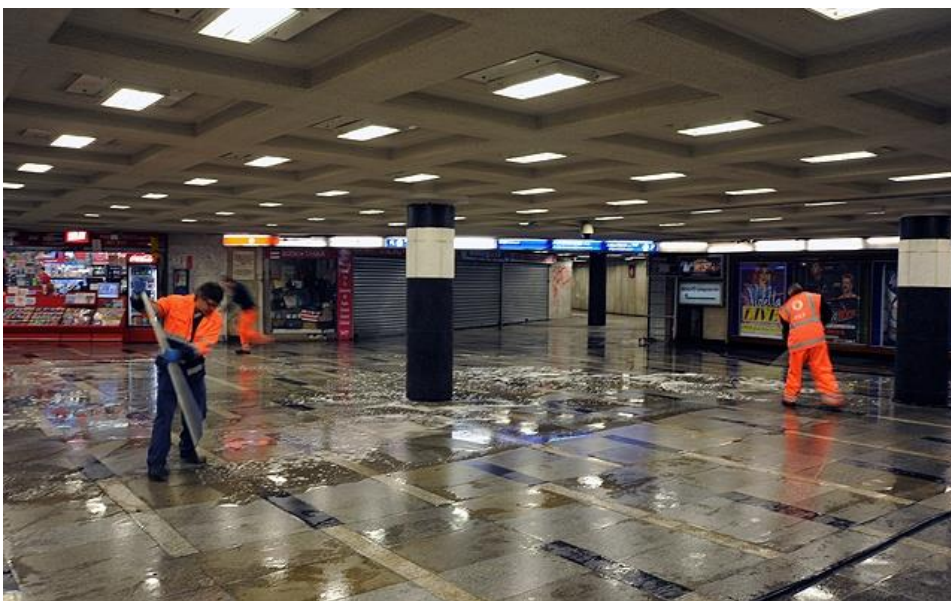
hasznos telefonszámot vagy néhány jó tanácsot. Esetleg meghallgathatjuk a gondban lévő társunkat és mondhatunk néhány támogató szót. Kinek ez megy jobban, kinek az.

- Azok a segítőkész emberek a sikereesebbek, akik jobban beosztják az idejüket. Ők tudatosan szervezik, mikor is állnak mások rendelkezésére, figyelnek arra, hogyan tudnak egyszerre több embernek segíteni. A repülőn is azt tanítják, először mindenki magára tegye fel a légzőmaszkot, és csak utána tud érdemben segíteni a gyerekeknek.
- Érdemes figyelni arra, kinek is segít az ember. Ki az, akinek tényleg szüksége van rá, és ki az, aki csak ki akarja használni a többieket. Ehhez persze ki kell ismerni az embereket és meg kell tanulni, hogy értsük, mi is történik: mikor, miért és mire is van szüksége a másoknak.

Aki azért segít, mert azt gondolja, hogy a másik fontosabb nála, az lényegében önmagáról mond le. Szétszakad, feléli saját energiáit és a végén már segíteni sem tud. Aki önbecsülését megőrzi és összeegyezteti saját céljait a másoknak nyújtott segítséggel, az nagyobb hatást ér el és nem is roskad bele. Érdemes belegondolni a Pál utcai közlegény és az egri hadnagy történetébe.

Ha a nagylelkű ember tud magára vigyázni és meg tudja magát becsülni, jók a kilátásai. A sikeres segítőkészség elmélete szerint az ő sikerük tartósabb – kevésbé kérdőjelezzik meg és irigylik őket. Ennek két oka van. Egyrészt mivel nem mások kárára jutottak a magasba, ezért kevesebb az ellenlábasuk, haragosuk. Másrészt, mivel másokat segítve érték el eredményeiket, ezért sokan tisztelik, támogatják őket. Jó szándékkal tovább tarthat a csúcsra érni, de az idő megbecsültséget és sok szövetségést hoz, amire már lehet építeni.

Elméletileg alaposan kidolgozott, empirikus elemzésekkel alaposan alátámasztott ez a gondolati konstrukció. De mit fogadhatunk meg ebből itt, Magyarországon?

Takarítják a Blaha Lujza téri aluljárót (2015) – forrás: 7.kerulet.ittlakunk.hu

„Tudom, hogy kell győztesnek lenni/De nincsen hozzá kedvem.”

Nem csak generációs életérzést fejez ki Lovasi András dalszövege, hanem nemzeti alaptézist. A segítőkézség és a siker gyakran ellentétek – tanítják nekünk súlyos irodalmi és történelmi példák. Nyilas Misi, Dugovics Titusz, az aradi tizenhármak, a koncepciók perек áldozatai.

Elfogadjuk ezt a tanulságot? Résznünk ez a lecke, évszázadok bölcs tapasztalata? Nem látjuk a sikert és a nagylelkűséget összeegyeztethetőnek? Nem csak elméletileg izgalmas ez a kérdés, komoly tétje van. Egy felnőtt ember már csak részben alakíthat magán, de a gyerekeink gondolkozása nagyrészt rajtunk múlik. Ha úgy érezzük, hogy a siker azoké, akik kihasználnak másokat, a kudarc pedig a nagylelkű embereké, akkor

mire, hogyan készítsük fel gyerekeinket?

Az egyik lehetőség, hogy jószándékú baleknek neveljük őket – nem viszis okra, de tiszta lesz a lelke. A másik, hogy önzőséget és zsványtságot tanítunk nekik, mert így lehet érvényesülni. A harmadik alternatíva, hogy tanuljanak meg alkalmazkodni: a szűk bizalmi körökben legyenek nagyvonalúak, az idegenekkel szemben pedig legyen óvatos és önző.

Sokszor keveredik a három megközelítés. Dúl bennünk a harc – két fronton egyszerre. Egyrészt nem tudjuk eldönteni, hogy milyen a világ: jó-e vagy rossz. Másrészt viaskodunk, melyik életet kívánjuk szívünk szerint a gyerekeinknek: olyat, amiben szeretik őket? Olyat, amiben biztonságban és jólétben él? Vagy olyat, amiben vannak céljai és értékei?

Mire neveljük a gyerekeinket?

Milyen a világ?

- A világ kemény. Az erősnek jut, a gyenge elbukik. Véd meg, ami a Tiéd, küzdjél azért, amire nem vigyáznak eléggé. Rajtad múlik, győztes leszel vagy áldozat.
- A világ veszélyes. Légy óvatos, add meg mindenkinek, amit érdemel. Az erősebbnek a tiszteletet, a barátoknak a segítséget, az ellened mesterkedőknek pedig mutasd meg a fogad fehérjét. Alkalmazkodj, tanuld meg kitől mit várhatsz, kinek mi jár.
- A világ alapvetően jó. Segíts, ha valaki rászorul, ha felmerül az együttműködés lehetősége, próbáld meg. Ha jót teszel másnak, valahogy úgyis meghálálja a sors. Vesztetni azzal tudsz igazán, ha azt hiszed önző a világ, mert akkor egyedül maradsz benne.

Mi a fontos?

- Az a fontos, hogy szeressék az embert. Akkor jó az életed, ha van, aki meghallgat, ha van, akire számíthatsz. A család, a barátok a legfontosabbak. Rájuk támaszkodhatsz a bajban, tőlük várhatsz támogatást, amikor ott a nagy lehetőség. Ők adnak keretet és értelmet annak, amit csinálsz.
- Az a fontos, hogy biztonságban és jólétben éljél. Tudd megvédeni, eltartani és gyógyítani magadat és azt, aki Neked fontos. Ha ez megvan, jöhet minden más, de ha ez nincs meg, akkor minden erőt elvesz a mindennapokért folytatott esélytelen küzdelem.
- Az a lényeg, hogy megtaláld, mi fontos Neked és abban megpróbáld minél többet elérni. Értékek és célok nélkül csak sodródik, ide-oda csapódik az ember. Úgy van értelme az életnek, ha van miért felkelni reggelente, kitartani és dolgozni - akár évekig. Szeretni, adni is csak úgy tudsz igazán, ha tudod Te ki is vagy, meg tudod ítélni, mi mennyire fontos.

Megtanultuk, hogy védjük meg magunkat

Nemsokára megírjuk, milyen válaszok érkeztek a cikk olvasóitól a fenti kérdésekre. Lehet, hogy a válaszadók rációznak, de várhatóan veszélyesnek találjuk a világot és a szeretet szűk köreit, illetve a biztonságot tartjuk fontosnak. Ebből következőleg az a legjobb, ha a gyerek megtanulja azt, amiben elég komoly gyakorlatunk van már - ez az alkalmazkodás.

A család, a barát, a jó szomszéd, a kipróbált kolléga megérdemli a bizalom és a segítőkészség intimitását. Az idegenekkel pedig olyan a Fogadj Istent, mint az Adjon Istent. Ezt kanonizálják ikonikus filmjeink: A Tizedes meg a többiek, a Megáll az Idő, az Eldorádó, az Üvegtigris. Erre kódol az erős osztályközösségre és a vaskalapos szabályok – sokszor csak látszólagos - betartására épülő oktatás. Munkában, hivatalban, üzletben egyaránt jól tudjuk elegyíteni a fegyelmezett hierarchiát és a személyes viszonyokra épülő véd- és dacsövetségek rendszerét. Megtanultuk, hogyan vigyázzunk magunkra.

A Tizedes meg a többiek (1965)

Egyszerű az amerikaiaknak. Náluk, ha elég kemény és kitartó valaki, akkor végül győzelmet arat és őt ünnepli a világ. Nálunk soha sincs vége, legalábbis a győzelem gyakran elmarad. Azt üzeni a világunk, hogy kevés az alulról felnövő siker, a nagylelkű együttműködésből kiemelkedő ember vagy szervezet. Úgy érezzük, mifelénk a gyakori felfordulások miatt a vége előtt megszakadnak a történetek, a mindig változó erőviszonyokhoz való igazodás sokszor kifizetődőbb, mint a reményre és nagylelkűségre alapozó építkezés.

De igaz ez a kép? Nem lehetne elmozdulni egy a világgal nyitottabb, megfontoltan segítőkész hozzáállás felé? Sok olyan történetünk van, ahol a világot jónak tartó, eltökélt emberek elismertek és sikeresek lettek. Csakazértis nélkül is. És nem csak a világszintű sportolók meg a tehetséges művészek.

A népmesékben a szegénylegény mindenkinek segítő legkisebb fiáé lesz a királylány keze és a fele királyság. (Erről korábban [itt írtunk](#)). Egy erős hitű ember fél élet alatt, betegen is csodát művelhet egy félig magyar erdélyi faluban is (Erről korábban [itt írtunk](#)). Ahogy elkezdjük mélyebben vizsgálni a Balaton társadalmi, kulturális hátterét a világot szerető emberek sikerei tárulnak fel (balatoni cikkeink [ezen a linken](#) érhetőek el). Ragaszkodásról, összefogásról, büszkeségről szóló történeteket találunk akkor is, amikor a híres magyar fák történetét tárjuk fel (az [Égig érő fák](#) című sorozat cikkei itt találhatóak).

A Liliomkert piac Káptalantótiban - forrás: welovebalaton.hu

Nem feltétlenül balek valaki, ha a közvetlen környezetén kívül is segít másoknak. - Nem kell feladnunk kulturális kódjainkat, hogy ezt elhiggyük. Az évszázadok keserű tapasztalataiból táplálkozó óvatosság nem árt, de érdemes elgondolkozni, hogyan járhat együtt a siker és a szűk bizalmi körön kívüli segítőkészség.

Lehet, hogy nem csak Amerikára igaz, hogy azok a gyerekek, akik többet segítenek társaiknak, [jobban teljesítenek](#) a vizsgákon, többet keresnek felnőttként. Ha ez igaz, akkor komoly tétje van annak, hogy milyenek mutatjuk meg nekik a világot.